

KẾ HOẠCH BẢO VỆ TỔ VÀ MÔI TRƯỜNG SỐNG
LOÀI CHIM VẠC HOA

I. GIỚI THIỆU

Vạc hoa là một trong những loài chim kiếm ăn vào ban đêm và là loài ít được biết đến, hiện đang được bảo tồn tại khu vực Bắc Việt Nam và Nam Trung Quốc. Trên thế giới và ở Việt Nam, Vạc hoa được xếp vào loài đang nguy cấp vì số lượng cá thể loài quá ít, mất khác tình trạng phá rừng và săn bắn khiến loài đang đứng trước nguy cơ mất môi trường sống và tuyệt chủng cao.

Rừng trong Khu bảo tồn Loài và Sinh cảnh Nam Xuân Lạc là một trong những khu vực có thể nói là khá lý tưởng cho việc sinh sống và làm tổ của chim Vạc hoa. Trong những năm gần đây, Tổ chức Con người, Tài nguyên và Bảo tồn (PRCF) đã phát hiện một số tổ của loài chim này và tiến hành bảo vệ, tuy nhiên, việc bảo vệ loài Vạc hoa đòi hỏi phải có nhiều nỗ lực hơn nữa khi tình trạng hủy hoại môi trường sống từ các hoạt động như đốt nương làm rẫy, săn bắn động vật hoang dã tại các khu vực ven suối của người dân địa phương ngày càng gia tăng.

II. Mục đích của Kế hoạch bảo vệ tổ và môi trường sống

Xây dựng kế hoạch bảo tồn để bảo vệ vị trí làm tổ và môi trường sống chủ yếu của chim Vạc hoa tại thôn Bản Ó, xã Xuân Lạc, huyện Chợ Đồn, tỉnh Bắc Kạn.

Môi trường sống chủ yếu của Vạc hoa là những khu vực đòi hỏi phải có các biện pháp bảo vệ nghiêm ngặt trong suốt mùa làm tổ của loài, đó là: cây Vạc hoa làm tổ, các khu rừng ven sông, suối hoặc khu vực kiếm ăn của Vạc hoa như các ruộng lúa.

III. Mục tiêu của Kế hoạch bảo vệ tổ và môi trường sống

1. Xác định bối cảnh lịch sử của Vạc hoa tại khu vực làm tổ và những khu vực lân cận;
2. Tìm ra các mối đe dọa đến khu vực làm tổ và môi trường sống của Vạc hoa;
3. Xác định các hoạt động cần thiết trong việc bảo tồn, bảo vệ khu vực làm tổ;
4. Kiến nghị chính quyền địa phương trong việc hỗ trợ bảo vệ khu vực làm tổ của Vạc hoa.

IV. Tổng quan lịch sử về khu vực làm tổ

1. Lược sử về chim Vạc hoa và quá trình làm tổ của loài

Rừng ven suối Tà Hãn, thôn Bản Ó là rừng thứ sinh phục hồi, hiện đang được người dân địa phương và UBND xã Xuân Lạc trực tiếp quản lý.

Rừng khu vực này có tính đa dạng sinh học cao với nhiều loài cây khác nhau. Trong đó, một số loài thường được Vạc hoa chọn làm tổ như Cà lồ, Sỗ, Ô rô, Nghiến và nhiều loài cây thường xanh khác.

Cho đến nay, khu vực này vẫn chưa chịu tác động nhiều từ các hoạt động của người dân, tuy nhiên, trong tương lai không xa một khi nhu cầu mở rộng đất sản xuất nông nghiệp

tăng, rừng sẽ bị tàn phá và môi trường sống cũng như khu vực làm tổ của loài Vạc hoa sẽ bị đe dọa bị suy thoái.

Theo người dân địa phương, từ trước năm 2000 đã có 7 đôi Vạc hoa Vạc hoa xuất hiện kiếm ăn và làm tổ tại khu vực này. Sau đó, do việc hủy hoại môi trường sống và săn bắn quá mức, mở rộng đất canh tác nông nghiệp của người dân địa phương đã làm cho số lượng chim Vạc hoa giảm xuống đáng kể. Năm 2005, người dân chỉ quan sát thấy 3 đôi Vạc hoa, và kể từ 2008 đến nay (2012), hàng năm chỉ có một đôi chim Vạc hoa làm tổ tại 1 khu vực duy nhất là dọc suối Tà Hãn, thôn Bản Ó.

Bảng 1. Một số sự kiện chính và những hoạt động có ảnh hưởng đến Vạc hoa tại thôn Bản Ó (1960 – 2012)

Thời gian	Sự kiện và các hoạt động ảnh hưởng đến Vạc hoa
1960 - 1976	Chặt phá rừng nguyên sinh – rừng vẫn còn duy trì được khá tốt
1978 - 1986	Người dân tộc H'Mong di cư đến thôn
1977 - 1987	Hợp tác xã Nông nghiệp xã Xuân Lạc đã tiến hành chặt bỏ rừng trên phạm vi hẹp để mở rộng diện tích đất sản xuất nông nghiệp
1987/88	Hợp tác xã Nông nghiệp Xuân Lạc giải tán
1988 - 1992	Đốt nương làm rẫy ở nhiều nơi tại các khu rừng thứ sinh có chất lượng tốt để canh tác lúa nương dẫn đến tình trạng chặt phá rừng
1992 - 2000	Đất rừng được giao cho các hộ gia đình
2000	Tại Bản Ó, ít nhất có 7 đôi Vạc hoa đã được người dân nhìn thấy tại suối Tà Hãn
2000 - 2012	Số lượng cây lớn mọc ven suối Tà Hãn dần giảm xuống khi đất rừng chuyển đổi thành đất nông nghiệp
2005	3 đôi Vạc hoa xuất hiện dọc theo suối Tà Hãn, thôn Bản Ó
2008	1 đôi Vạc hoa làm tổ và đẻ được 2 con tại suối Tà Hãn, thôn Bản Ó – 1 con trưởng thành bị săn
2009	1 đôi Vạc hoa làm tổ và đẻ được 3 con tại suối Tà Hãn, thôn Bản Ó
2010	1 đôi Vạc hoa làm tổ và đẻ được 3 con tại suối Tà Hãn, thôn Bản Ó
	Huyện Chợ Đồn cho phép loại bỏ rừng nguyên sinh để trồng rừng sản xuất – gần 20ha rừng đã bị phá hủy và trồng mới
2011	<ul style="list-style-type: none"> Tổ chức PRCF đã bắt đầu chương trình bảo vệ tổ (năm thứ nhất) với người dân tại cộng đồng địa phương từ tháng 3 đến tháng 6 1 đôi Vạc hoa đã làm tổ và đẻ được 3 con dọc suối Tà Hãn, Bản Ó
	Chủ đất đề nghị thay thế khu rừng gần khu vực làm tổ thành đất nông nghiệp
2012	<ul style="list-style-type: none"> Tổ chức PRCF Chương trình bảo vệ tổ năm thứ 2 với sự tham gia của người dân địa phương từ tháng 02 đến tháng 06 1 đôi Vạc hoa làm tổ dọc suối Bản Ó và đẻ được 3 con
03/2012	Người dân trồng ngô cách vị trí làm tổ 100m
08/05/2012	Nhóm thợ săn người Mông (mang theo súng ống) tìm kiếm Vạc hoa dọc theo suối và

2. Tóm tắt các hoạt động bảo tồn Vạc hoa tại địa phương

Năm 2011, được sự tài trợ của Quỹ bảo tồn các hệ sinh thái trọng yếu (CEPF), tổ chức PRCF đã phối hợp với UBND xã Xuân Lạc và BQLKBT Loài và Sinh cảnh Nam Xuân Lạc triển khai Chương trình Bảo vệ tổ Vạc Hoa. Một trong những hoạt động hết sức quan trọng của chương trình bảo tồn là phổ biến thông tin nâng cao nhận thức về loài Vạc hoa, tình trạng bảo tồn và hoạt động này chủ yếu tập trung tại các thôn Bản Eng, Bản Ó và Bản Hỏ do cán bộ tổ chức PRCF thực hiện. Kết quả là một tổ đã được bảo vệ tại thôn Bản Ó trong cả hai mùa làm tổ năm 2011 và 2012 (tổng cộng 6 con chim non được bảo vệ - mỗi năm 3 con) với sự tham gia nhiệt tình của người dân địa phương. Năm 2012, việc thực hiện chương trình bảo vệ tổ đã góp phần ngăn chặn một số hoạt động phương hại đến Vạc hoa như việc các thợ săn người dân tộc H'Mông dùng súng săn để bắn chim Vạc hoa.

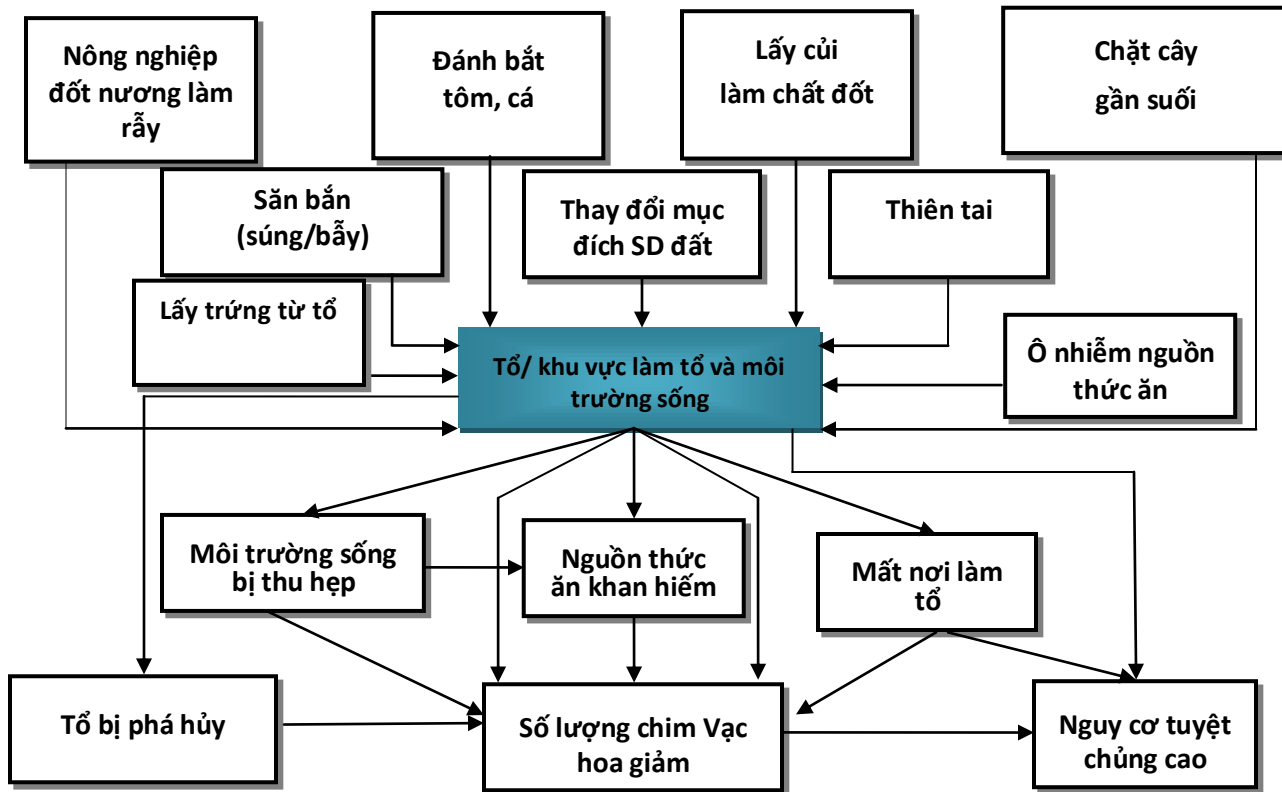
Cũng trong năm 2012, nhận được thông tin từ phía người dân địa phương về việc phát hiện 1 tổ Vạc hoa tại thôn Bản Eng, ngay sau đó cán bộ tổ chức PRCF đã tiến hành xác minh, song đây không phải là tổ của loài chim này. Tuy nhiên, phát hiện này cho thấy, các hoạt động nâng cao nhận thức bước đầu đã mang lại hiệu quả và qua đó cộng đồng địa phương sẵn sàng tham gia vào các hoạt động bảo vệ tổ.

Chương trình bảo vệ tổ Vạc hoa nhận được sự hỗ trợ nhiệt tình từ phía UBND xã Xuân Lạc, BQLKBT Loài và Sinh cảnh Nam Xuân Lạc và hy vọng rằng, sáng kiến bảo tồn tại địa phương sẽ mang lại kết quả tốt hơn nữa trong tương lai.

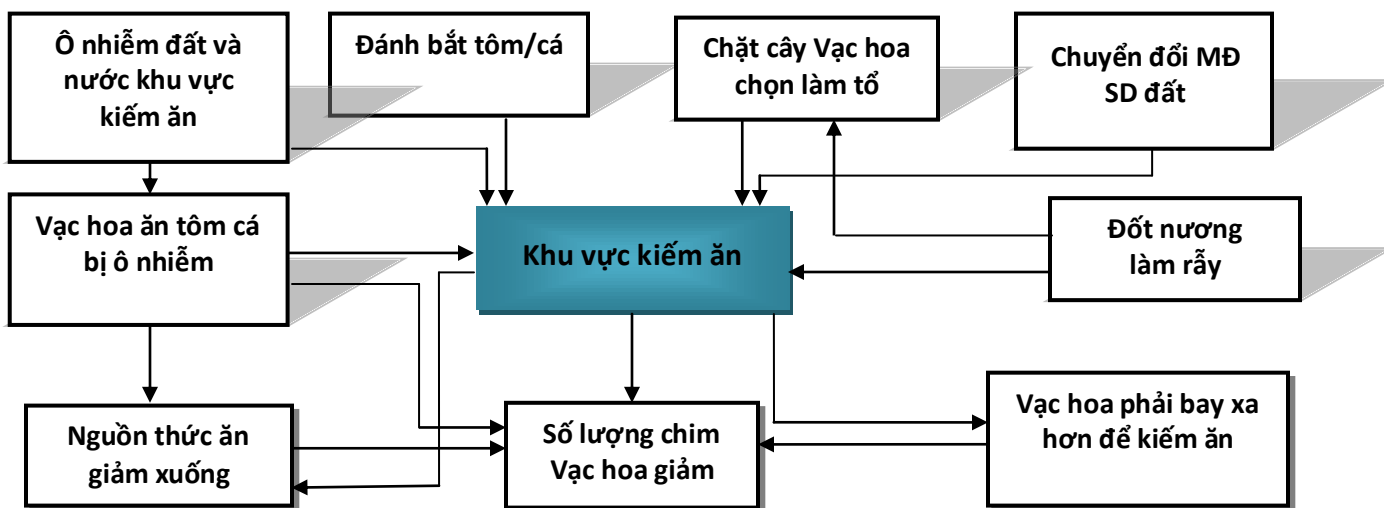
V. Các mối đe dọa đến môi trường sống và khu vực làm tổ của Vạc hoa

Hoạt động sản xuất nông nghiệp và lâm nghiệp góp phần cung cấp nguồn sinh kế cho người dân địa phương, đồng thời cũng có thể mang lại một số mối đe dọa lớn đối với loài Vạc hoa và môi trường sống của chúng tại thôn Bản Ó. Cụ thể, có một số xáo trộn xảy ra tại khu vực có tổ Vạc hoa (chủ yếu là âm thanh và việc đi lại của người dân) từ con đường chính của xã và một con đường nhỏ dẫn đến đất canh tác nông nghiệp. Hình 1 và 2 minh họa các mối đe dọa chính, những nguyên nhân và tác động đối với Vạc hoa, khu vực làm tổ và môi trường sống của loài.

Hình 1: Các mối đe dọa đối với tổ và khu vực làm tổ của Vạc hoa



Hình 2: Tác động của các mối đe dọa đối với khu vực kiếm ăn



VI. Hoạt động bảo tồn/giải pháp ngăn chặn các mối đe dọa

Theo sơ đồ cây vấn đề cho thấy, trên địa bàn xã hiện còn tồn tại nhiều mối đe dọa đến sự sinh tồn của loài Vạc Hoa. Sau khi thảo luận qua cuộc họp tổng kết Chương trình bảo vệ tổ Vạc hoa năm 2012 do tổ chức PRCF Việt Nam phối hợp với chính quyền xã và BQL KBT thực hiện, các bên liên quan đã cùng nhau tìm ra các nguyên nhân trên và nhất trí thực hiện một số biện pháp nhằm khắc phục, cụ thể như sau:

- 1) Thiết lập khu vực bảo tồn Vạc hoa để bảo vệ vị trí làm tổ và môi trường sống của loài;
- 2) Xác định ranh giới Khu bảo tồn và tiến hành lắp đặt một biển báo (chỉ rõ diện tích và các hoạt động bị cấm tại Khu bảo tồn);
- 3) Ra quyết định về việc thiết lập Khu bảo tồn Vạc hoa và giải thích rõ mục đích của việc khoanh vùng bảo tồn;
- 4) Thực hiện các hoạt động nâng cao nhận thức về tầm quan trọng của việc bảo tồn loài Vạc hoa tại cộng đồng;
- 5) Tiếp tục thực hiện hoạt động bảo vệ tổ dựa vào cộng đồng từ tháng 02 đến tháng 06 hàng năm;
- 6) Khuyến khích người dân tham gia bảo vệ Vạc hoa và thông báo việc thành lập Khu Bảo tồn Vạc hoa tại địa phương;
- 7) Thực hiện nghiêm túc các quy định bảo vệ Khu bảo tồn, đặc biệt là từ tháng hai và tháng sáu hàng năm.

VII. Xác định Khu bảo tồn Vạc hoa

1. Vị trí lắp đặt biển báo tại thôn Bản Ó

Tổ chức PRCF Việt Nam sẽ phối hợp với chính quyền xã Xuân Lạc và BQL KBT loài và Sinh cảnh Nam Xuân Lạc thực hiện việc lắp đặt 1 biển báo cấm tại khu vực có tổ Vạc Hoa trên địa bàn thôn Bản Ó, xã Xuân Lạc. Theo dự kiến, biển báo sẽ được lắp đặt tại tọa độ $N22^{\circ}21'20.6'' - E105^{\circ}33'13.4''$, với kích thước tính từ vị trí cắm biển như sau:

+) Chiều dọc (hướng suối chảy) có bán kính 100m (tổng chiều dài là 200m);

+) Chiều ngang (vuông góc với hướng suối chảy) có bán kính 50m (tổng chiều rộng là 100m).

2. Các hoạt động cấm trong Khu bảo tồn

Các hoạt động sẽ bị cấm trong phạm vi khoanh vùng của Khu bảo tồn, gồm:

- | | |
|--|--|
| <input checked="" type="checkbox"/> Chặt cây | <input checked="" type="checkbox"/> Đốt nương làm rẫy |
| <input checked="" type="checkbox"/> Săn bắn Vạc hoa và các loài động vật hoang dã khác | <input checked="" type="checkbox"/> Canh tác nông nghiệp và sử dụng hóa chất độc hại |
| <input checked="" type="checkbox"/> Leo trèo làm hư hỏng tổ Vạc hoa | <input checked="" type="checkbox"/> Xây dựng công trình |
| <input checked="" type="checkbox"/> Lấy củi | <input checked="" type="checkbox"/> Chăn thả gia súc |
| <input checked="" type="checkbox"/> Đánh bắt tôm, cá | Lấy trứng tại tổ Vạc hoa |

VIII. Các hoạt động hỗ trợ bảo tồn của UBND Xuân Lạc và BQL Loài và Sinh cảnh Nam Xuân Lạc

UBND xã Xuân Lạc và BQLKBT Loài và Sinh cảnh Nam Xuân Lạc nhất trí hỗ trợ công tác bảo tồn Vạc hoa thông qua một số hoạt động sau:

- ✓ Hỗ trợ tổ chức PRCF Việt Nam xác định ranh giới khoanh vùng;
- ✓ Xây dựng cơ chế để thực hiện kế hoạch bảo vệ tổ trong khu vực cấm;
- ✓ Phối hợp với chủ đất rừng nhằm xây dựng cơ chế và thực thi việc bảo vệ Khu bảo tồn;
- ✓ Thông báo việc thiết lập Khu bảo tồn đến người dân địa phương;
- ✓ Tuyên truyền người dân tuân thủ các hoạt động bị cấm trong khu vực bảo tồn Vạc Hoa;

IX. Thống nhất và xác nhận Kế hoạch bảo vệ tổ và môi trường sống của Vạc hoa

Sau khi cùng nhau xem xét nội dung của bản Kế hoạch bảo vệ tổ và môi trường sống của Vạc hoa, các bên hiểu sự cần thiết để bảo tồn loài Vạc hoa tại xã Lạc Xuân đã nhất trí thiết lập khu bảo tồn Vạc hoa tại thôn Bản Ó và đồng ý chứng thực vào bản Kế hoạch Bảo vệ môi trường sống và các hoạt động trong đó.

Bản Kế hoạch bảo vệ tổ và môi trường sống của loài chim Vạc hoa sẽ được các bên ký kết và lưu thành 04 bản, mỗi bên giữ 1 bản có giá trị pháp lý như nhau.

Xuân Lạc, ngày 03 tháng 08 năm 2012

Chủ đất rừng

Chủ tịch UBND xã Xuân Lạc

Lý Thừa Xương

Nông Văn Mạc

**Trưởng Ban Quản Lý KBT Loài và Sinh
cảnh Nam Xuân Lạc**

**Tổ Chức Con người
Tài nguyên và Bảo tồn**

Lục Văn Chấn

Michael C. Dine